

SECTIO III.

Utrum in temporalibus teneatur homo sibi potius quam proximo subvenire.

1. *Prima conclusio communis cum D. Thoma probatur multipliciter. — Quæstiuncula resolvitur. —* Dico primo: communi bono tenetur homo in temporalibus potius quam sibi subvenire. Est communis cum D. Thoma 2. 2, q. 26, a. 4. Ratio est, quia commune bonum præferendum est privato, cum sit universalius. Item homo quivis privatus est pars boni communis; pars autem debet præferre bonum totius proprio bono; tandem tenetur civis vitam exponere evidenti periculo, ut defendat civitatem, vel principem, vel aliam similem personam, quando ab illa censetur pendere commune bonum: quare, etc. Quæres an ratione hujus ordinis teneatur homo, propter gravem necessitatem reipublicæ, constituere se in extremo periculo, an solum propter extremam. Respondetur vix posse in communi bono gravem necessitatem distingui ab extrema, saltem multorum; tamen si revera sit præcise gravis, et non extrema, non credo obligari sub præcepto, quamvis sit opus consilii: et ita intelligo Richardum in 4, distinct. decima quinta, art. 2, quæst. 5; et Sylvest., verbo *Eleemosyna*, numero secundo, ubi videntur contradicere conclusioni positæ, cum dicant exponere vitam pro bono communi non esse præceptum, sed consilium, quod non est probabile, nisi extra casum extremæ necessitatis. Ratio est, quia non est æqualis necessitas, et alias jus ad tuendam vitam propriam est maxime connaturale.

2. *Secunda conclusio ostenditur. —* Dico secundo: in quacumque corporali necessitate potest homo licite sibi potius subvenire quam alteri privato. Hæc conclusio clara est ex illo: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*; non ergo tenetur diligere plus quam se proximum. Solum notandum est hoc procedere in eodem genere bonorum, et necessitatum; secus vero est si varientur, uti si proximus sit in necessitate vitæ, ego vero in minori necessitate. Si vero comparentur necessitates inæquales, vel bona inæqualia, servandæ sunt regulæ supra datæ in materia de *Eleemosyna*, disput. 7, sect. 3 et 4.

3. *Conclusio tertia. —* Dico tertio: non tenetur homo in necessitate etiam extrema vitæ, sibi semper potius subvenire quam proximo

alicui, verbi gratia, amico. Sententia est communis, Soti, lib. 5 de Just., quæst. 1; Victor., Relect. de Homicid., a num. 24, et aliorum, cum divo Thom. 2. 2, quæst. 26, art. 4 ad 2; et apud Magist., 3, distinct. 29. Item Cordub., l. 1, quæst. 38, ad 4. Confirmatur autem tum ex veteribus philosophis, qui non raro ita docent; ut videre est apud Ciceronem in *Lælio*; et in *Partitionibus*, apud Valerium Maximum, lib. 4, cap. 7, ubi plura congerit exempla eorum, qui vitam pro amicorum incolumitate, ponere non dubitarunt; tum etiam ex Patribus, Ambrosio, tertio *Officiorum*, cap. 22; Lactantio, lib. 3, c. 18; Augustino, 4 *Confes.*, cap. 6, et in lib. de *Amicitia*, capit. 2; et Hieronymo in capit. 7 *Michææ*. Ratio est, quia licet homo nunquam possit se occidere, non tamen semper, et omni medio, et ratione tenetur servare vitam, etiam postponendo vitam proximi, præcipue amici, vel patris, etc. Quod de patre vix negabit quisquam; sed fere eadem est ratio de amico fideli, cui nulla est *comparatio*, et quem possum honeste æstimare sicut meipsum. Unde Proverb. 12: *Qui negligit damnum propter amicum, justus est*; et sequenti conclusione magis id constabit. Hinc vero.

4. *Quarta conclusio. — In quibus terminis sit indubitata. —* Dico quarto: potest quis sine peccato mortali in necessitate etiam extrema se postponere, ut simili necessitati cuiusvis alterius proximi etiam extranei subveniat. Advertendum pro conclusione est, nos loqui considerata propria sola ratione charitatis; nam secus est si intercedat obligatio alterius virtutis, ut justitiæ, vel pietatis, ut si sit paterfamilias, qui ex officio tenetur providere, et se conservare pro filiis et familia; tenetur enim potius vitam suam conservare, quam hominis privati, quia non potest cedere juri suo. Præterea stando in obligatione charitatis, conclusio indubitata est, quando periculum et necessitas est bonorum fortunæ, quorum homo est dominus, quia hæc bona potest quis contemnere propter bonum finem, præcipue si non sequatur detrimentum in bonis altioris ordinis.

5. *In difficilioribus terminis etiam probatur. —* Difficultas ergo est præcipue in vita conservanda, cuius homo non est dominus, et de hoc probatur conclusio; quia potest homo se exponere periculo moraliter probabili corporalis mortis, ut subveniat proximo; ergo licitum erit illam velle, cum in moralibus pro eodem reputantur periculum et res ipsa. Se-

cundo, possum licite perdere membrum corporis, ne proximus occidatur; ergo et vitam. Patet consequentia, quia sicut non sum dominus vitæ, ita neque membrorum corporis, et quia mutilatio in membro principali quasi æquiparatur morti; unde non tenetur homo illam pati ut vitam servet. Tertio, ut præcedenti conclusione ostendimus, non teneor semper et ubique conservare vitam, sed propter bonum finem possum eam amittere; atqui servare vitam proximi, etiam æqualis extranei, est honestus finis, et ibi intercedit honestas fortitudinis et charitatis; ergo, etc. Unde confirmatur, nam charitas est amicitia ad omnes homines perfectior, quam sit omnis amicitia humana; sed in latitudine amicitie humanæ licet pati mortem ne amicus patiatur, ut superiori conclusione diximus; ergo etiam propter conjunctionem charitatis. Tandem vel in conservatione vitæ attenditur bonum proprium, et tali bono, ut sic, potest unusquisque cedere; vel bonum reipublicæ, vel Dei, cuius est vita, et in hoc etiam vita proximi est æquale bonum; ergo in casu quem tractamus, non pervertitur ordo charitatis. Hinc infert Victoria non teneri aliquem occidere alium ut se defendat, sed posse permittere ut se occidat, quod alii etiam Theologi probarunt. (In his est Molina tract. 3 de Just., disp. 14, concl. 3).

6. *Conclusionem non admittunt Durandus et Paludanus. — Eorum fundamentum. — Confirmatur secundo. — Ad prædictum fundamentum inepta responsio. —* Contra conclusionem hanc tenet Durandus in 4, distinct. 17, q. 6; et Paludanus, q. 1, art. 6, et melius distinct. 15, q. 3, n. 13, ubi divus Thomas, quæst. 2, art. 1, dicit esse contra ordinem charitatis dare alteri extreme indigenti, id quo ego etiam extreme indigeo; idem indicat 2. 2, quæst. 32, art. 6 et 9, quæst. 64, art. 7, atque nonnulli ex recentioribus¹; tradideratque Augustinus, in libro de *Mendacio*, c. 6. Ratio est, quia ex ordine charitatis, cæteris paribus, magis inclinatur homo ad sui dilectionem quam alterius, et quia est sibi magis conjunctus, et quia inclinatio et lex charitatis est consentanea naturæ recte institutæ; secundum rectam autem rationem, *amicabilia ad alterum oriuntur ex amicabilibus ad se*, ut scripsit Aristoteles, 9 *Ethic.*, cap. 4, initio. Confirmatur primo, quia magis

¹ Inter hos censetur Valent., t. 3, disp. 3, q. 4, punct. 3, post tertiam assertionem.

est unicuique demandata cura tuendæ vitæ propriæ quam alienæ. Secundo, quia tunc moraliter aliquis se occideret, quia se privaret medio necessario ad vitam conservandam. Ad rationem hanc pro Durando et Paludano allatam, quidam respondent, in illo casu non tantum præferre aliquem vitam alterius vitæ propriæ, sed simul etiam exercere officium virtutis: nam exercet actum misericordiæ et fortitudinis; sed hæc solutio petit principium, nam de hoc est quæstio, an sit illud officium virtutis. Item quia sibi etiam subvenire est officium charitatis.

7. *Vera responsio. — Ad primam confirmationem. — Ad secundam confirmationem. —* Dicendum est ergo, cæteris paribus, non esse dubium quin secundum ordinem charitatis sit melius subvenire sibi, quam aliis. Unde si hæc æqualitate existente, sine alia ratione, quis permetteret suam extremam necessitatem propter alienam, fortasse minus bene faceret, et forsitan peccaret, non tamen, ut credo, mortaliter, quia ordo charitatis, quando non est magnus excessus, potest prætermitti sine mortali, et censetur res levis, et solum hoc sibi voluit Augustinus illo c. 6; et divus Thomas, in locis citatis. Si tamen non est æqualitas, et est aliqua ratio honesta ad præferendam vitam proximi, ut major aliqua utilitas, vel certe ratio gratitudinis, ac intimæ amicitie, nullum erit peccatum, et interdum fortasse erit opus virtutis excellentioris. Unde ad primam confirmationem, respondeo præceptum charitatis obligare etiam ad conservandam vitam propriam, et proximi; ad comparisonem autem illam non obligat sub mortali; et cum sit affirmativum, etiam non pro semper obligat. Ad secundam negatur sequela, quia non satis est posse conservare vitam, sed oportet etiam teneri, ut censeatur se occidere, qui medium necessarium omittit. Ubi advertendum est cavendum esse, ne intercedat positiva actio, qua aliquis cooperetur directe suæ morti, ut revera censeretur moraliter cooperari, illamque velle, qui absque majori bono, sed tantum ad tuendam vitam æqualis vel inferioris personæ, extra periculum vitæ positus, certissimæ morti se dederet. Exemplum vulgare est de duobus naufragis, quorum alter posset tabulam accipere, in qua vitam tueretur; licite enim alteri tabulam relinqueret. Non ita vero si jam ipse tabulæ insedisset, quia eo pacto non solum sibi non prospiceret, sed directe se projiceret in mare, ac adeo positive cooperaretur suæ neci; quod

non satis animadvertunt aliqui nostræ conclusioni adhærentes, dum in allato exemplo utrumque casum æquiparant, cum longe aliud sit utrumque pariter periclitari, aut alterum tantum, altero jam beneficio tabulæ in tuto sufficienter posito. Unde exemplum aliud etiam vulgare de pane inter duos extreme illo indigentes, priori tantum casui de naufragis, non posteriori æquiparatur, ut consideranti patebit, cum in tali casu neuter eorum sit adhuc extra periculum, sed ambo, ut supponitur, extreme famescunt.

SECTIO IV.

Quomodo inter proximos sit servandus ordo charitatis.

1. *Quatuor suppositiones.* — Differunt de hoc puncto D. Thomas 2. 2, q. 26, et Theologi alii in 3, distinctione 29. Pro quo suppono primum, comparisonem fieri inter privatas personas, nam de bono communi jam diximus esse præferendum proprio, et consequenter etiam bono cujusvis proximi privati. Secundo, suppono duas esse in proximis considerandas condiciones, quæ ad hunc ordinem spectant, scilicet, sanctitas et conjunctio, nam charitas primario inclinatur ad sanctiores, ut Deo conjunctos, ratione secundi inclinatur ad conjunctos; sibi diligenti. Suppono tertio hanc conjunctionem cum diligente esse variam. Alia est conjunctio naturalis, sub qua comprehendo omnem illam quæ est consanguinitatis, et ad illam reducitur. Alia est humana, sub qua includo omnem eam quæ fundatur in humana aliqua societate, vel amicitia, aut patria. Tertia est spiritualis, in qua distingui solent præcipue duo gradus. Primus est inter patrem et filium spirituale: dicitur autem spiritualis pater, vel qui alium in Christo genuit per baptismum, vel prædicationem; aut qui ex officio est pastor animæ. Alius gradus est inter fratres, qui intercedit inter homines fideles rationes fidei, et specialius inter eos qui eodem religionis vinculo sunt conjuncti. Quarto, suppono accidere aliquando duos proximos sese mutuo excedere in his conjunctionibus, vel in genere, vel in gradu. Item interdum in uno sunt multæ rationes diligendi, in alio una æquivalens; interdum etiam conjunctio est major, sed necessitas minor. Quo fit ut ad intelligendam obligationem ordinis, non una aut altera tantum conditio, sed omnes, quæ occurrunt, sint

pensandæ, et ideo vix potest generalis regula tradi, quæ in individuo sit semper servanda; quas ergo trademus, intelligendæ sunt ex suo genere et cæteris paribus.

2. *Prima conclusio communis, ejusque ratio.* — Dico primo præceptum charitatis et misericordiæ obligare ad servandum ordinem in dilectione, seu in subventionem proximorum. Est communis cum D. Thom. 2. 2, quæst. 44, art. 8; et apud Magist., 3, dist. 27 et 29, eamque docent Patres, dum illud Cantic. 2: *Ordinavit in me charitatem*, communiter exponunt de hoc charitatis ordine, aiuntque non solum esse convenientem, sed etiam debitum. Videri possunt Augustinus, 15 de Civitat., c. 22; Origenes, homilia 2 ex duabus in Cant. Nissen., hom. 4; Theodoret., Gloss., et divus Thom. in eodem locum. Ratio est, quia hic o. do est consentaneus inclinationi charitatis; ergo cadit sub præceptum. Unde intelligitur hanc obligationem genere suo gravem esse, quia nascitur ex gravissimo præcepto, et quia materia semper est gravis, et valde necessaria ad bonam conservationem hominum. Dico autem *genere suo*, quia interdum potest esse veniale ex levitate materiæ; in quo est notandum levitatem materiæ non esse pensandam ex detrimento, vel ex quantitate eleemosynæ, verbi gratia, quæ uni adimitur ut detur alteri, sed etiam ex excessu in conjunctione, ratione ordinis; nam si differentia inter duos sit minima transgressio ordinis, erit venialis, quamvis fortasse ea de causa alius proximus grave damnum patiatur, quia licet illud in se sit grave, non tamen comparatum cum alio, et deinde, quia ratio culpæ ibi oritur ex inversione ordinis, et illa transgressio ordinis exigua est.

3. *Conclusionem quidam olim non admittebant.* — *Contra eandem opponitur.* — *Diluitur.* — Contra hanc conclusionem tenuerunt aliqui ex antiquis, ut in 3 sent., dist. 29, refert Magister, et post illum divus Thomas 2. 2, quæst. 26, in corpori; dicebant enim debere nos omnes proximos in affectu æque diligere, quamvis in effectu non oporteat omnibus æque benefacere, sed neque loquebantur consequenter, neque cum fundamento. Argues tamen, nam si diligam proximum quantum debeam, etiamsi alterum diligam plus quam debeo, nulli eorum facio injuriam, nec alicui alteri; ergo pervertere ordinem non est malum. Argumentum est divi Thomæ 2. 2, quæstione 44, artic. 8, in quo multum laborat Cajetanus. Verum hoc argumentum proce-

dit de intensivo, aut etiam objectivo amore, non de appretiatione, de qua loquimur, nam implicat me diligere aliquem quantum debeo, et diligere alium appretiative, qui non est ita diligibilis secundum se, atque adeo peccaminose, pervertendo scilicet charitatis ordinem. Hoc patet ex effectu in ipsa misericordia, quæ non obligat ad hunc ordinem, nisi supposita obligatione subveniendi multis, siquidem ordo non nisi inter multos visitur; et cum non possum omnibus subvenire, sed alteri solum, tunc sane non possum diligere, quantum debeo, alterum illorum, qui magis est diligibilis, nisi præferendo eum alteri; et ita in eo casu argumentum implicat contradictionem in antecedente; quamvis extra illum casum possit quis majora beneficia facere ei quem minus tenetur diligere, quia ille excessus non tam pertinet ad appretiationem quam ad objectivum amorem.

4. *Secunda conclusio.* — Dico secundo: cæteris paribus, tenemur præferre eos qui nobis sunt conjuncti, his qui sunt alieni. Ratio sumitur ex priori conclusione. Nam inter hos reperitur ratio ordinis; idem sumitur ex 1 Timoth. 5: *Si quis suorum, et maxime domesticorum curam non habet, est infideli deterior*; Augustinus, 1 de Doctrina Christiana, c. 28: *His potissimum consulendum, qui strictius tibi junguntur*. Sed advertendum est hoc intelligi in eodem genere bonorum, vel necessitatum, nimirum comparando spirituale ad spirituale; si enim mutetur comparatio, magis teneor subvenire spirituali necessitati gravi exteri hominis, quam corporali gravi alicujus conjuncti, ut patet ex dictis; ac similiter agendo de utraque extrema.

5. *Tertia conclusio per se aperta.* — *Primum dubium circa hanc conclusionem.* — *Pars posterior probatur a quibusdam tripliciter.* — Dico tertio: inter conjunctos eodem ordine conjunctionis, illi præferendi sunt qui sunt magis conjuncti, ut inter consanguineos, pater, inter amicos, fidelior et antiquior. Conclusio per se quidem patet, sed dubiis sequentibus fiet illustrior. Primum est, an in eodem genere debeat homo potius subvenire patri an filio. Divus Thomas, secunda secunda, quæst. 26, art. 9, non respondet simpliciter, sed dicit ex parte objecti magis diligendum esse patrem, quia est filii principium; ex parte vero subjecti, magis esse filium diligendum. Et ex ratione divi Thomæ, videtur hoc secundum simpliciter affirmandum; nam filius est magis conjunctus, cum sit quasi pars

patris. Item amor filii est diuturnior et antiquior. Item cura providendi magis convenit patri respectu filii, quam e contra. Et hanc partem sequi videntur Bonaventura et Gabriel, loco citato apud Magistrum; et Altisiod., lib. 3 Sum., tract. 3, c. 5; Buridan., 8 Ethicorum, q. 16, et lib. 9, q. 3.

6. *Pars prior magis probatur quadruplici ratione.* — *Exponitur D. Thomas pro contraria parte adductus in num. 5.* — Contraria sententia est simpliciter verior, quam habet Magister in tertio, distinctione illa 29, divus Thomas, et alii ibi. Ratio est primo, quia beneficia a patre accepta sunt maxima. Secundo, amor ad patrem est similis amoris Dei, amor ad filium est similis amoris sui ipsius. Unde in Decalogo, post præcepta spectantia ad Deum, ponitur præceptum circa parentes. Tertio, gravior impietas est interficere patrem quam filium. Quarto, quia quoad conjunctionem etiam est quædam inæqualitas: nam si filius est veluti pars patris, pater est ut totum respectu filii; ergo inclinatio patris ad totum est major, et sicut bonum totius præfertur bono partis, ita bonum patris bono filii. Neque divus Thomas, in citato artic. 9, contrarium sentit, ut observanti patebit. Notandum tamen est in hoc, et multis articulis hujus quæst. 16, divum Thomam non solum explicare quid homo agere teneatur, sed etiam quid facilius agat. Nam sæpe hæc duo non junguntur; sic ergo ait filium magis debere amare patrem, quia excellentia objecti est simpliciter major, tamen ex aliis circumstantiis facilius patrem amare filium. Ex quo aliqui inferunt, ut refert divus Thomas, in 3, distinctione 29, quæst. unica, artic. 7, inclinationem naturæ hominum magis inclinare ad filium quam ad patrem; charitatem vero corrigere hunc defectum naturalem. Et fortasse ex appetitu sensitivo id potest procedere, quia hic appetitus fertur magis ad id quod est sensibilius, magisque apparet sensibus præsens, et delectabile. Tamen loquendo de suprema voluntatis inclinatione non est ita; nam hæc semper est major ad id quod est magis honestum et rationi consentaneum; et ordo positus, non solum fidei, sed rationi naturali consentaneus est. Ex quibus patet responsio ad fundamentum prioris sententiæ.

7. *Ad tertiam confirmationem in eodem, n. 5.* — Ad ultimam vero confirmationem, respondetur extra casum necessitatis teneri hominem ex officio magis providere filio quam patri; tamen urgente necessitate præ-